
Poročilo z drugega srečanja strokovnjakov za razvoj in prenovo podeželja ARGE od 29. do 31. oktobra 1989

Author(s): Branka BERCE BRATKO

Source: *Urbani Izziv*, No. 11 (april 1990), pp. 61-63

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44179909>

Accessed: 31-08-2018 10:03 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

razstavljenih predmetih je bilo čutiti vitalnost in temperament tega naroda. In to je nekaj, kar je v našem času izpraznjenosti in razpotij ena od dobrih alternativ. Slovenska predstavitev je bila sicer skromna, vendar kvalitetna in po konceptu zelo blizu katalonski. Zato je toliko bolj škoda, da nismo v Nagoji sočasno predstavili tudi Plečnikove razstave, še posebej, ker bo naslednji kongres ICSID v Ljubljani.

Med ogledovanjem razstave se ti nehote vsiljujejo primerjave med Nagojo in Ljubljano. Jasno je, da so naše ekonomske možnosti neizmerno manjše, da bo pri organizaciji sodelovalo bistveno manj ljudi (za Japonce je značilno, da že v priprave vključijo celo vojsko ljudi, ki do popolnosti izdelajo vse detajle) in da bo za ljubljanskim kongresom stalo majhno in žal tudi precej obubožano gospodarstvo. Zaradi vsega naštetega so takšne neposredne primerjave absurdne.

Ljubljana bo morala izkoristiti svojo majhnost in svoje posebnosti kot glavne kvalitete, uporabiti pa se bo dalo samo to, kar že obstaja.

Kljub vsemu je bilo v Nagoji tudi prizorišče, ki nam bi bilo lahko za vzor pri naših pripravah. Tretji del razstave, ob nagojskem gradu, je namreč izhajal iz obstoječega prostora, hkrati pa je bil z manjšimi intervencijami prilagojen novim funkcijam. Odlično oblikovana drobna urbana oprema (svetilke, klopi, zastave, pergole ...) in provizorični objekti (razstavni in gostinski paviljoni, prodajalne, poštni urad ...) so pomagali ustvariti izjemno kvaliteten in atraktiven ambient.

V Ljubljani bo, ne glede na vključevanje prizorišč v stari Ljubljani, središče dogajanja Cankarjev dom. Zato bi bilo nujno urediti odprte prostore okoli Cankarjevega doma in s tem zagotoviti, da se del dogajanja iz njegovega podzemlja prenese na plano (kar bi bilo dobro tudi ob drugih priložnostih). Največ potencialov nudi monumentalni trg, ki ga

zaokrožata dve stolpnici in vzhodna fasada doma. Tam bi bila lahko razstava na prostem, prostori za posedanje, gostinski programi ... Z dia- oz. filmsko projekcijo na ploskve Cankarjevega doma pa bi lahko temu domu vtisnili še dodaten čar in popestrili dogajanje v večernih urah. Na ta način bi lahko predstavili delo na kongresu, posamezne oblikovalce, šole itd. Tudi otvoritev bi bila lahko na prostem in bi lahko vključevala projekcijo in koncert simfoničnega orkestra. Na tak način bi bil mednarodni dogodek bolj povezan z mestom in javnostjo.

Andrej Erjavec, dipl. inž. arh.

Branka BERCE BRATKO Poročilo z drugega srečanja strokovnjakov za razvoj in preno podeželja ARGE od 29. do 31. ok tobra 1989

Kaj je ARGE

Že nekaj let je s strani regionalnih in meddržavnih organizacij in inštitucij uspešna pobuda za skupno in strokovno učinkovito delovanje izvedencev na globoke spremembe, ki se dogajajo v evropskem podeželskem prostoru. Evropsko združenje ARGE za razvoj kmetijske zemlje in preno vasi si je zadalo za cilj, da na nepolitičen način in preko državnih meja sodeluje in razvija pozitivne impulze pri razvoju vasi in podeželja.

Ustanovitveno srečanje je bilo leta 1988 v Freisingu, kjer so sodelovali strokovnjaki iz 17 evropskih regij z okoli 150 udeleženci-izvedenci, ki se ukvarjajo s problematiko preno vasi. Drugo srečanje pa je bilo med

29. in 31. oktobrom 1989 v gradu Ketszthely na Madžarskem. Tema tega srečanja je bila **vas in kultura** in sem se ga udeležila kot strokovnjak iz Slovenije, ki je bil poslan s strani Republiškega komiteja za kulturo in Komiteja za kmetijstvo.

Izhodišča in program delovne skupine za razvoj vasi in podeželja

Na prvem srečanju so predlagali deset tem kot osnovna izhodišča delovanja ARGE. Le-te povzemam po dr. H. Magelu iz revije *Agrarische Rundschau* št.3 leta 1989.

1. Zemljiška filozofija kot filozofija podeželskega prostora

Potrebno je oblikovati filozofijo podeželja kot tisto filozofijo, ki bo združevala zemljiško, vaško in vaškospupnostno filozofijo v filozofijo podeželja.

2. Enovitost vasi in podeželskega prostora

Prostor in grajeno okolje sta ekološko, ekonomsko, estetsko, socialno-kulturno enotna, kar se odraža v enovitosti in enotnosti ter skladnosti vasi in podeželskega prostora v smislu povezane kulture (s stališča kulturne antropologije kot vidika kolektivne zavesti in v planiranju podeželskega prostora kot zgodovinska matrika, ki jo je potrebno upoštevati). Vključevati je potrebno materialne in nemale materialne dejavnike razvoja, ki jih združuje kultura v antropološkem pomenu te besede.

3. Živeti s podeželjem

Gre za zeleno in čisto okolje podeželja, ki naj bo naš življenjski prostor.

4. Občutljivost podeželskega prostora in kmečke grajene dediščine

Problem izvedencev s področja graditeljstva - arhitekture, krajinskega planiranja in ekologije, ki se morajo povezati in prestopiti ozke okvire posamezne stroke, je senzibilnost tega prostora in dediščine.

5. Lokalnost in avtonomnost regije. Vas in podeželje se bosta lahko razvijala le v okvirih lokalne avtonomije, kompetenc in odgovornosti politike od spodaj navzgor in v regionalnih okvirih.

6. Obrobna področja manj razvitih in demografska problematika

Podeželje in prebivalstvena problematika sta posebno pereča prav v manj razvitih, navadno obrobni območjih, kjer so prav ekonomski in ekološki problemi toliko bolj prisotni in njihovo reševanje toliko bolj kompleksno.

7. Vloga identitete in sprememb na vasi

Eno najpomembnejših vprašanj pri načrtovanju bodočega razvoja vasi in podeželske krajine je identiteta in razvoj vasi, ki jih strokovno pokriva skupina izvedencev.

8. Koordinacija agrarne in ekološke politike

Kmetijsko in ekološko politiko je potrebno uskladiti in razpisati moratorij na prostorsko ekstenziven razvoj podeželja. Nastati morajo novi programi funkcionalnega planiranja podeželja z urejanjem prostora po ekoloških načelih.

9. Združitev ekonomije in ekologije
Ekonomske naloge v podeželskem prostoru morajo postati ekonomske naloge v tem prostoru.

10. Podpora mestnih skupnosti za razvoj podeželja

Prizadevati si je potrebno, da bodo mestne skupnosti razumele problematiko razvoja podeželja, saj zadeva tudi njih.

Meščanu ne sme biti podeželje le prikladen prostor za odlaganje odpadkov (smeti) in brezplačen rekreacijski prostor, marveč vir regionalne identitete. Potrebno je pritegniti mesta in mestne skupnosti ter inštitucije, da bodo sodelovale pri strategijah razvoja podeželja kot enakovrednega dela prostora regij.

Kot pravi H. Magel: "... etnologi, družboslovci, planerji vedno bolj odločno zatrjujejo, da končno le podeželski prostor lahko mestnim

skupnostim zagotovi socialno in ekološko preživetje." (Prav tam, str.47.)

Vas in kultura

Tokratno srečanje je imelo moto: Globalno razmišljati- lokalno izvajati, na njem pa je sodelovalo 17 regij iz osmih evropskih držav. Kot je poudaril E. Proll, avstrijski deželni glavar, v otvoritvenem govoru, je potrebno sodelovati v "hiši Evrope in si prizadevati za ohranitev in razvoj tisočero obrazov - identitete, ki predstavlja korenine preteklosti in zagotovo prihodnosti" (v referatu: Za kulturno identiteto).

V teoretičnem uvodu je dr. E. Haindl z Inštituta za kulturno antropologijo in evropsko etnologijo iz Frankfurta izhajala iz teze, da bo skupno kulturno dediščino, predvsem kulturno raznolikost vasi potrebno ohraniti kot tisti generator razvoja enotne "kulturno različne" Evrope. "Vas" je dobila nalogo za vzpostavitev sožitja med človekom in življenjskim prostorom, kar naj bi bil zgled tudi za razvoj mestnih skupnosti. Velik pomen ima "vas kot dom", kot humano ekološka niša. Izhajati moramo iz pravil vaše skupnosti, ki temeljita na samopomoči in samoiniciativi. Uporabljati je potrebno mehke metode in razvoj usmerjati od spodaj navzgor z največjo možno participacijo "prizadetih" prebivalcev. Razvoj moramo stalno korigirati, in sicer predvsem neskladja med dolgoročnim in kratkoročnim principom, ki se najbolj zvesto odraža v prostoru.

Kultura vasi ni iztrgan del sistema, marveč je del celote in je hkrati dinamična matrika, preko katere se prilagajamo in razvijamo svoje okolje. Na srečanju je bila sprejeta antropološka definicija kulture, ki zajema način življenja v prostoru in času, torej dinamično in diahrono.

Drugi dan smo odšli na strokovno ekskurzijo po izbiri. Na razpolago je bil obisk skupnosti Bak, kjer imajo

tudi muzej na prostem, ali pa obisk zakotne vasi Kapolcs.

Naš obisk Kapolcsa je sovpadal z razglasitvijo Republike Madžarske, kar je bilo čutiti na vsakem koraku. Živijo med upanjem in pričakovanjem, kot je bilo uvodoma rečeno. Prenovo pa so pričeli z zgledom mladega glasbenika iz Budimpešte, ki hkrati vodi tudi vaški orkester z ljudskimi glasbili. Delno je na vprašanje razvoja odgovoril minister C. Hutter, ki je dejal, da bodo obstajale le uspešne zadruga, sicer pa zasebne kmetije z lastno zemljo. Obiskali smo tudi kmečko pristavo, ki jo je zakupila skupina mladih arhitektov, ki bo imela tam grafično delavnico in atelje. Samoiniciativno so raziskali lokalno- regionalne vzorce zgradb in jih razstavili v pristavi; tako animirajo prebivalce, da bi znova cenili svoje stare stavbe in jih prenovili. Že sedaj za simboličen denar naredijo sovaščanom projekt prenove oziroma nove hiše po lokalnih vzorih, kar je delno prikazano v grafičnih prilogah.

Tretji dan so bila ponovno predavanja; med predavatelji je bil gotovo najbolj zanimiv B. Wutz, ki je govoril o kulturnem menecerstvu na vasi in razvija tezo, da so na podeželju potrebni ne le kmetijski, marveč tudi "kulturni pospeševalci" in da mora postati del te podeželske kulture tudi skrb za stavbno dediščino, kajti za spomenike že uspešno skrbijo pristojne službe. Med najzanimivejše in ključne teme gotovo sodi poročilo J. Karasz o internacionalizaciji identitete, ki predstavlja skupen projekt skupine in raziskujejo perspektive mladih v ruralnem prostoru in njihovo identiteto, predvsem koliko je internacionalizirana in do kakšne mere ima še lokalne korenine. Zvrstili so se še referati o uspešni implementaciji kulturnih politik in raznih kulturnih impulzih po regijah, vključno s poljskim nostalgичnim prispevkom iz Gdanska. Mi smo se oglasili le v ustni razpravi, ker smo opozorili na problematiko manj razvitih območij, na kratko metodološko predstavili

poročila

razvoj prenove od objekta do dela naselja pa vse do razvojnega načrta območja. Povezavo med kulturo, ekološkim planiranjem in soudeležbo prebivalcev bi bilo mogoče doseči z enakovredno vlogo planerja in kulturnega antropologa v interdisciplinarnem planerskem timu. Predstavljena je bila kulturološka analiza kot metoda za planiranje prenove naselij na primeru Kostanjevce, ki pomeni presežanje konflikta med splošnim in individualnim, med planiranjem od spodaj in planiranjem od zgoraj, hkrati pa pomeni uvajanje soudeležbe prebivalcev od začetne programske do implementacijske faze. Kot primera sta bila omenjena razvojni projekt FAO - Trebnje kot primer celovitega razvoja manj razvitih območij in pa Spominski park Trebča kot koncept dolgoročnega razvoja SPT. Gre za ekološko usmerjen razvojni koncept v prostoru - območju naravne in kulturne dediščine. Združuje napreden spomeniškovarstveni koncept z razvojnimi na planski način. Ob tej priložnosti je bilo Sloveniji tudi ponujeno, da bi organizirala enega izmed prihodnjih srečanj izvedencev.

Vas in kultura

Teze za zaključno diskusijo je pripravil ponovno H. Magel:

1. Kaj je kultura in kdaj kultura na vasi

Kultura je način življenja in tista matrica ljudi, preko katere se prilagajajo in si prilagajajo okolje. Prišlo je do ugotovitve, da kultura ne sme biti na zadnjem, marveč na prvem mestu.

2. Prenova vasi je ohranjane identitete v hiši Evrope

Identiteta je materialni in nematerialni del vaške in splošne kulture, pri čemer je mestna že močno internacionalizirana in so se korenine kulture ohranile predvsem na podeželju.

3. Kulturno delovanje je pitrebno okrepiti tako kot prenovo vasi

Potrebno je razvijati filozofijo podeželja v smislu tez pod točko 1.

4. Okrepiti raziskave povezav med kulturo, vasjo in vaškim zaledjem

Kako deluje kultura na vas in njeno zaledje, kakšne vplive ima pri razvoju vasi in kako tovrstne raziskave operacionalizirati.

5. Kultura na vasi mora postati nova graditeljska kultura

Razvoj kulture na vasi mora potekati tudi v smeri kulture graditeljstva kot nove vrste kulture na vasi in izgrajevanje odnosa do slike krajine; razmišljati je potrebno tudi o vizualni sanaciji vasi in podeželja.

6. Soudeležba prebivalcev se mora razviti v svojstveno kulturo

To je predvsem problem planerjev, ki morajo razviti participacijo prebivalcev na vseh planskih in implementacijskih ravneh kot posebno kulturo. Preučiti je treba kako reagira skupnost in kakšno soodločanje je najprimernejše? Izkazalo se je, da ni receptov, da je vsak primer poseben, vendar pa so tudi neke splošne zakonitosti.

7. Prenova je demokracija in priložnost za Evropo

Sama prenova podeželskega prostora in znotraj vasi naj bo sama na sebi demokracija, ki je enkratna priložnost za "evropski dom regij".

Naslednje srečanje izvedencev bo v Baden-Wrttembergu predvidoma maja 1990. Za jasnejšo sliko o vrsti in vsebini predavanj prilagamo seznam predavanj, vsi materiali pa so na voljo pri meni in tudi v knjižnici UI.

mag. Branka Berce Bratko, dipl. etnol.

VSEBINA

Omejujem se samo na prikaz strokovne vsebine, izpuščam politične govore.

Uvodni teoretični referati (29. oktober 1989)

Erika Haindl: Kulturna politika kot vodilo prihodnosti

Csaca Hutter: Kulturno-politične perspektive madžarske vasi

Josef Riegler: Prenova vasi - upanje za vas in mesto

Strokovna ekskurzija po izbiri (30. oktober 1989)

Obisk občine Bak ali obisk občine Kapolcs

Motivacije za kulturno delovanje na podeželju (31. oktober 1989)

Bertalan Andrasfalvy: Kulturni vzgibi ljudske kulture

Bernhardt Wutz: Prenova vasi kot kulturni vzgib

Janos Karas: Mlade generacije v Srednji Evropi - Madžarski, Spodnji Avstriji, Tirolski, NDR, Bavarski

Tomasz Paterka: Kulturni impulzi v podeželski regiji Gdansk

Primeri uspešnih kulturnih motivacij prebivalcev na podeželju (31. oktober 1989)

Renate Buchenauer: Gledališče kot kulturno gibalo

Hans Heider: Vaška kultura kot gibalo kulture

Heinz Dorr: Telekomunikacije kot kulturni vzgib

Tunde Szabo: Bodočnost madžarske vasi v Subenenburgen

Zaključna diskusija